

Date: 1st October-2026

**PENSIYA TIZIMINING HUQUQIY ASOSLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH
MASALALARI**

Teshayeva Zuhra Sherbek qizi

Toshkent viloyati adliya boshqarmasi

Zangiota tumani Davlat xizmatlari markazi bosh mutaxassisi

Email: zuhrateshayeva2002@gmail.com

Fuqarolarni ma'lum yoshga to'lganida pensiya ta'minotiga bo'lgan huquqini belgilash, bugungi kunda davlatning insonparvar ekanligini belgilovchi muhim omillardan biri sifatida tan olingan. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida fuqarolarning pensiya ta'minotiga oid huquqlari aniq qilib belgilab qo'yilgan, xuddi shunday Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasida ham fuqarolarning pensiya ta'minotiga oid huquqlari, shartlari va talabalari belgilangan¹. O'zbekiston Respublikasining "Fuqarolarning davlat pensiya ta'minoti to'g'risida"gi qonunida davlat pensiyasining quyidagi turlari keltirib o'tilgan:

- ✓ yoshga doir pensiya;
- ✓ nogironlik pensiyasi;
- ✓ boquvchisini yo'qotganlik pensiyasi.

Yoshga doir pensiya olish huquqiga: erkaklar 60 yoshga to'lganda va ish stajlari kamida 25 yil bo'lgan taqdirda; ayollar 55 yoshga to'lganda va ish stajlari kamida 20 yil bo'lgan taqdirda ega bo'ladilar.

Olim Y. Tursunovning fikricha: "...yoshga doir pensiya aslida fuqaroning o'tgan davrlardagi mehnat faoliyati, jamiyat boyliklariga qo'shgan shaxsiy hissi uchun jamiyat unga beradigan moddiy ta'minot, mamlakat milliy daromadining taqsimlanishidan iboratdir"².

Pensiyaning tayanch miqdori quyidagicha belgilanadi:

I. yoshga doir pensiya uchun — pensiyani hisoblab chiqarish uchun olinadigan o'rtacha oylik ish haqining 55 foizi, lekin rasmiy belgilangan yoshga doir eng kam pensiyaning kamida 100 foizi miqdorida;

II. I va II guruh nogironligi bo'lgan shaxslarga nogironlik pensiyasi uchun — pensiyani hisoblab chiqarish uchun olinadigan o'rtacha oylik ish haqining 55 foizi, lekin yoshga doir eng kam pensiyaning kamida 100 foizi miqdorida;

III. oilaning mehnatga layoqatsiz har bir a'zosiga boquvchisini yo'qotganlik pensiyasi uchun — pensiyani hisoblab chiqarish uchun olinadigan o'rtacha oylik ish haqining 30 foizi, lekin yoshga doir eng kam pensiyaning kamida 50 foizi miqdorida;

IV. ota-onasidan judo bo'lgan (chin yetim) bolalarga yoki vafot etgan yolg'iz onaning bolalariga, har bir bolaga boquvchisini yo'qotganlik pensiyasi uchun — pensiyani hisoblab

¹ Ijtimoiy ta'minot huquqi [Matn]: darslik /M.D. Ziyadullayev. – T.: TDYU nashriyoti, 2025. – 88-b.

² Tursunov Yu. O'zbekiston Respublikasida ijtimoiy ta'minot huquqi. -T.: O'qituvchi, 2012.- 96 b.

Date: 1st October-2026

chiqarish uchun olinadigan o'rtacha oylik ish haqining 30 foizi, lekin yoshga doir eng kam pensiyaning kamida 100 foizi miqdorida.

Shuningdek, 100 yoshga to'lgan va undan oshgan fuqarolarning pensiyasiga har oyda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 14-apreldagi "Keksalarni ijtimoiy himoya qilish va moddiy qo'llab-quvvatlashni yanada kuchaytirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-4715-son³ Farmoniga muvofiq, pensiyani hisoblashning bazaviy miqdorining 100 foizi miqdorida qo'shimcha to'lov to'lash belgilanishi keltirib o'tilgan.

Umumiy asoslarda yoshga doir pensiya tayinlash uchun, albatta, erkaklarga kamida 25 yil, ayollarga 20 yil staj talab qilinadi. Agar erkaklar 60 yoshda, ayollar esa 55 yoshda ushbu talab qilingan stajga ega bo'lmasalar, bunday holda qonunga asosan to'liqsiz yoshga doir pensiya tayinlanadi. Yoshga doir pensiya tayinlash uchun albatta 7 yillik mehnat staji bo'lishi shart. Agar fuqaroda 7 yillik staj ham bo'lmasa, davlat pensiyasi tayinlanmaydi va ularga nafaqa tayinlanishi mumkin. Faqat nafaqa erkaklar 65 yoshga, ayollar 60 yoshga to'lgandan keyin tayinlanadi. Nafaqa qat'iy belgilangan miqdorda tayinlanadi, ya'ni uning miqdori pensiya, nafaqa va stipendiyalarni oshirish to'g'risidagi Prezident farmonlari bilan belgilanadi.

Pensiyalar Pensiya jamg'armasining tuman (shahar) bo'limlari tomonidan tayinlanadi. Pensiya tayinlash to'g'risidagi ariza va so'rovnoma kelib tushgan kundan e'tiboran o'n kundan kechiktirmasdan ko'rib chiqiladi. Pensiyani fuqaroning murojaatini talab etmagan holda (proaktiv shaklda) tayinlash to'g'risidagi masala fuqaro pensiya yoshiga to'lgan kunning o'zida ko'rib chiqiladi. Pensiya tayinlangan taqdirda, Pensiya jamg'armasi bo'limi pensiya tayinlangan kunning o'zida pensionerga pensiyaning turi, miqdori va pensiya tayinlash muddati to'g'risida xabarnoma yuboradi. Pensiyalar quyidagi holatlarda qayta hisoblab chiqiladi:

- 1) pensioner pensiya miqdoriga ta'sir ko'rsatuvchi (pensiya tayinlanishigacha bo'lgan ish staji va ish haqi to'g'risidagi hamda boshqa) qo'shimcha hujjatlarni taqdim etgan taqdirda;
- 2) nogironlik guruhi o'zgarganda;
- 3) boquvchisini yo'qotganlik pensiyasi oladigan oila a'zolari soni o'zgarganda;
- 4) pensiyani hisoblashning bazaviy miqdorlari o'zgargan taqdirda;
- 5) yoshga doir eng kam pensiya miqdori o'zgarganda

Pensionerlarga pensiyalar ularning tanloviga ko'ra doimiy yashash yoki vaqtincha turgan joyi bo'yicha Pensiya jamg'armasining tuman (shahar) bo'limlari tomonidan zimmasiga pensiyani yetkazib berish (topshirish) yuklatilgan tashkilot va tijorat bankining filiallari orqali to'lab beriladi. Pensiya Yoshi turli mamlakatlarda turli xil hisoblanadi. Masalan, qozog'istonda pensiya Yoshi erkaklar uchun 63 yosh, ayollar uchun esa 61 yosh, Kanadada esa erkaklar va ayollar uchun 65 yoshni tashkil etadi.

³ <https://lex.uz/docs/-2624884>

Date: 1st October-2026

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ijtimoiy ta'minot huquqi [Matn]: darslik /M.D. Ziyadullayev. – T.: TDYU nashriyoti, 2025.
2. Tursunov Yu. O'zbekiston Respublikasida ijtimoiy ta'minot huquqi. -T.: O'qituvchi, 2012.
3. O'zbekiston Respublikasining "Fuqarolarning davlat pensiya ta'minoti to'g'risida"gi qonuni, Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 20.05.2025-y., 03/25/1066/0454-son
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015-yil 14-apreldagi "Keksalarni ijtimoiy himoya qilish va moddiy qo'llab-quvvatlashni yanada kuchaytirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-4715-son Farmoni
5. www.lex.uz

